22.11.2019

Sivistys- ja tiedejaosto

Viite: Sivistys- ja tiedejaosto 15.11.2019

Kansallinen lukutaitostrategia vuosille 2020 - 2023

Opetushallitus lähettää sivistys- ja tiedejaoston pyynnöstä esityksen kansallisen lukutaitostrategian laadintaa ja toimeenpanoa varten vuosina 2020 – 2023.

Lukutaidon ja lukuinnon edistämiseksi tehtävää kansallista koordinointia ja toiminnallisia resursseja tarvitaan varmistamaan eri ikäisten, erityisesti lasten ja nuorten, riittävä lukutaito ja ammattilaisten osaaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön kansallisen lukutaitofoorumin työn tuloksena syksyllä 2018 syntynyttä Lukuliikettä koordinoidaan ja sen toimenpiteitä edistetään Opetushallituksessa. Lukutaitoa edistäviä rakenteita ja toimien vahvistamista tarvitaan edelleen eri toimijoiden yhteistyönä. Lukuliike toimii kaksikielisenä ottaen huomioon kieli- ja kulttuurierot ja kieliryhmien erityispiirteet.

Lukutaitofoorumi kokosi suuntaviivat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi seuraavasti:

1. Innostamme lapsia ja nuoria lukemaan
2. Aktivoimme kasvuyhteisöjä lukemisen tueksi
3. Vahvistamme ammattilaisten osaamista ja yhteistyötä
4. Luomme lukemista edistävät rakenteet

Hallitusohjelman “Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi” -luvussa Lukuliike mainitaan kulttuuripalvelujen saavutettavuuden ja kulttuurien toimintaedellytysten vahvistamisen tavoitteen yhteydessä: “Jatketaan lukemista edistävää Lukuliike-hanketta”. Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 tähän kohdistetaan 600 000 euron määräraha.

Opetushallitus esittää, että lukuliikkeen suuntaviivojen laajentamiseksi ja toimeenpanon konkretisoimiseksi laadittaisiin kansallinen lukutaito-strategia, jota koordinoitaisiin Opetushallituksessa.

Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja innovaatioiden lisäämiseksi tarvitaan uutta laaja-alaista käsitystä tulevaisuuden osaamis- ja sivistystarpeista. Etenkin

kansalaisten monipuolisen lukutaidon kehittymisen tukeminen edellyttää erilaisia toimia eri ikävaiheissa. Hyvä ja toimiva lukutaito ovat keskeisiä tekijöitä hyvinvoinnin, syrjäytymisen ehkäisyn, jatkuvan oppimisen taitojen ja kestävän tulevaisuuden rakentamisen kannalta. Luku- ja kirjoitustaidon tarpeiden muutokset, lukuharrastuksen väheneminen ja monilukutaito etenkin digitaalisissa ympäristöissä edellyttävät uudenlaisia suhdetta lukemiseen. Medialukutaito, vihapuheen vähentäminen ja radikalismin ehkäisy edellyttävät lukutaidolta entistä enemmän. Tämän vuoksi tarvitaan kansallista lukutaitotyön koordinointia ja lukutoimijoiden tiiviimpää yhteistyötä.

Lukuliikkeen suuntaviivojen toimeenpanemiseksi tarvittaisiin seuraavia toimenpiteitä:

Lukutaidon kansallinen strategia, toimenpiteet ja budjettiarvio	Resurssit
1. Kansallisen lukutaitostrategian laadinta vuosina 2020 - 2021 Lukuliikkeen suuntaviivojen laajentamiseksi tarvitaan kansallinen lukutaitostrategia, joka laaditaan yhdessä moniammatillisen työryhmän kanssa toimenpiteiden konkretisoimiseksi ja resurssien tarkoituksenmukaisemmaksi kohdentamiseksi. Tavoitteena on jatkuvan oppimisen mahdollistaminen eri-ikäisille kohderyhmille ja toimivien valtakunnallisten hankkeiden jatkuvuuden turvaaminen (kuten Lue lapselle, Lukuklaani, Tartu tarinaan). Valmistelussa osallistetaan laajasti valtakunnallisia ja alueellisia toimijoita, kuten asiantuntijoita, pedagogisia ainejärjestöjä, yliopistoja, Kuntaliittoa, nuorisojärjestöjä, Suomen kirjastoseuraa, valtakunnallisia lukutoimijoita (esim. Lukukeskus, Lastenkirjallisuusinstituutti, Niilo Mäki -instituutti). Toimintaa koordinoi Lukuliike (Opetushallitus).	150 000 € sisältäen 1–2 htv:tä ja toimintaresurssit
2. Valtakunnallinen Lukuliike-koordinointi ja valtionavustus lukutaidon kehittämiseksi vuonna 2020 Jatketaan Lukuliikkeen toimintaa suuntaviivojen toteuttamiseksi Monilukutaito-ohjelman avulla. Ohjelmassa kehitetään ja jaetaan erilaisia toimintamalleja ja vahvistetaan ammattilaisten monilukutaito-osaamista. Ensimmäinen vaihe alkaa *Lukuliike koulussa* -piloteilla (noin 20 koulua) ja *Lukuliike varhaiskasvatuksessa* -piloteilla (noin 10 kuntaa). Ohjelmaa laajennetaan asteittain lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Toimintaa tuetaan paikalliseen työhön jaettavalla valtionavustuksella. Ohjelma liitetään osaksi *Lukeva kunta* -ohjelmaa yli hallintorajojen (kohta 3).	
Lukuliike koordinoi lukutaitoa kehittävien toimijoiden välistä yhteistyötä ja valmentaa ja tukee Lukuliike koulussa ja varhaiskasvatuksessa -pilotteja. Henkilöstöresurssit Opetushallituksessa - kansalliset Lukuliike-koordinaattorit (suomenkielinen ja ruotsinkielinen) - Lukuliike koulussa ja varhaiskasvatuksessa -koordinaattorit - viestintävastaava - pedagogiset asiantuntijat	4 htv 300 000 €

(Lukuliikkeessä työskentelee tällä hetkellä yksi täyspäiväinen ja kaksi puolipäiväistä työntekijää kesäkuun 2020 loppuun. Lisäksi kaksi Opetushallituksen aineasiantuntijaa kohdentaa työpanostaan Lukuliikkeeseen.) Toiminnalliset resurssit - lukutaitomessut ja tapahtumat - viestintämateriaalit, Lukuliike-sivu - lukutoimijoiden ja Lukuliikkeen matkakulut - Lukuliike koulussa -koulutustapahtumat yhdessä valtakunnallisten lukutaitotoimijoiden kanssa (varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle) - Lukuliike varhaiskasvatuksessa -koulutustapahtumat - Lukeva kunta -koulutukset - Lukutaitotreenit 2 (jatkoa Lukutaitotreenit 1:lle) - ym. **3. Valtionavustukset ja niiden koordinointi vuosille 2021 – 2022** Valtioavustuksen avulla tuetaan ammattilaisten monilukutaito-osaamista ja kehitetään täydennyskoulutusta. Rahoitusta kohdennetaan 1) ammattilaisten täydennyskoulutukseen ja 2) pedagogisten lukututoreiden toimintaan (koulut) ja 3) kirjastojen pedagogisen henkilöstön toimintaan. (Opetushallitus)	300 000 € (osa Lukuliikkeen toiminnan jatkamista) kohta 2 yht. 600 000 € hallituksen vuoden 2020 talousarvioesityksen mukaisesti 3 000 000 €
4. Lukeva kunta -ohjelma Käynnistetään Lukeva kunta -ohjelma, jonka tavoitteena on kartoittaa ja kehittää alueellisia ja paikallisia lukutaitoa edistäviä rakenteita, kuten eri ikäisten kuntalaisten perhe-, nuoriso-, koulutus- ja kirjastopalvelujen saatavuus, selkokielisen kirjallisuuden saatavuus, monikieliset kirjastopalvelut, digitaaliset palvelut, äänikirjojen saatavuus sekä mahdollisuus osallistua taiteen perusopetukseen (sanataide). Ohjelma kytketään osaksi Monilukutaito-ohjelmaa (kohta 2). Aluksi ohjelmaa toteuttavat kuusi alueellista päätoimista Lukuagenttia, jotka tukevat myös kansallisen lukutaitostrategian valmistelua (kohta 1). Lukuagentit kehittävät alueellisia verkostoja (yhteensä 20 osa-aikaista aluetoimijaa) tukemaan sivistyskunta-ajattelua ja paikallista lukutaidon alue-/kuntastrategian laatimista yli hallintorajojen. Kunta/aluetason strategia sidotaan kunnan tämänhetkisiin strategioihin (esim. hyvinvointistrategia, vanhemmuusohjelma, kulttuurikasvatussuunnitelma). Toimintaa koordinoi Lukuliike (Opetushallitus) (kohta 2).	2020: 600 000 € 6 lukuagenttia + toimintaresurssit 2021 – 2023: 2 000 000 € 20 lukuagenttia + toimintaresurssit

5. Lasten ja nuorten lukuinnon ja lukuharrastuksen tukeminen vuosina 2020 - 2023 Lukuliike tukee yhteistyössä eri lukutoimijoiden kanssa lasten ja nuorten lukuharrastusta vahvistamalla valtakunnallisia lukemista edistäviä rakenteita. Tavoitteena on kehittää ja jakaa onnistuneita toimintamalleja seuraavien toimien avulla: • Lukuliikettä ja sanataidetta kaikille -hanke Innostetaan lukemaan ja tuetaan lukuharrastusta esimerkiksi kirjailijavierailujen (myös virtuaalivierailujen) ja sanataidetyöpajojen avulla alueilla, joilla vierailuja tai työpajoja ei ole ollut aiemmin mahdollista järjestää. Kirjastovierailuja tarjotaan kaikille kouluasteille ja toimitaan yhteistyössä kirjastojen kanssa. Järjestetään sanataidetyöpajoja ammattilaisille. Hankkeen toteuttaa Lukukeskus. • Alueelliset Lukuliike-tapahtumat Kehitetään alueellisia ja jokavuotisia Aluehallintovirastojen (kuudella alueella) koordinoimia lukutaitotapahtumia, joissa tarjotaan lapsille yhdessä koettuja lukuelämyksiä ja tuetaan lukuharrastusta. Tavoitteena on ammattilaisten osaamisen kehittäminen yli hallintorajojen ja lukutaidon merkityksestä tiedostumisen lisääminen alueellisen tasa-arvon toteutumiseksi (sosiaalitoimi, opetustoimi, nuorisotoimi, kirjastotoimi). Tavoitteena on saada tapahtumaan myös osio, johon osallistuvat paikallisesti tai alueellisesti myös lapset ja nuoret. • Lukutaitomateriaalien kehittäminen ja käytön lisääminen Erilaisissa hankkeissa tuotettujen materiaalien ja toimintatapojen käyttöönoton, levittämisen ja kehittämisen tukeminen. Kehitetään ja tarjotaan lukemaan innostavia materiaaleja eri ikäisille lukijoille ja tuetaan niiden käyttöä ammattialisia kouluttamalla. Hankkeen toteuttaa Lastenkirjainstituutti ja Niilo Mäki -instituutti.	100 000 € 100 000 € 100 000 €

Lukuliikekoordinaattori Pia Lumme

Opetusneuvos Minna Harmanen